

Dit artikel is in verkorte versie verschenen in het januari/februari nummer (2019) van ZOZ, tijdschrift voor doen-denkers, www.omslag.nl

Stelselverandering een hele opgave.

Veel woon-, werk- en leefexperimenten zijn positief en sympathiek maar gaan toch ook nog veel uit wat technisch en juridisch haalbaar is binnen de wettelijke kaders en het huidige politieke klimaat en systeem. Op de achtergrond bedient het neoliberalisme en het kennelijk niet te stoppen kapitalistische systeem zich van steeds listigere groenwasmethodes om duurzaamheid, biodiversiteit, milieu en natuur binnen haar grenzeloze groei-verdienmodel in te passen. De weinig holistische discussie en generaliserende conclusies over het stoken van hout of het maken van een mooi soepvuurtje waar te veel fijnstof bij vrij zou komen is een mooi behapbaar voorbeeld van technocratisch denken en koren op de molen van ecomodernisten en neoliberalen.

Eco-modernisme

Ook de klimaatdiscussie vernauwt zich steeds meer als een technocratisch en kapitalistisch speeltje van de vertegenwoordigers van het als maar meer: multinationals, banken maar ook van milieuorganisaties. Als je niet aan het systeem wil tornen zie je bijvoorbeeld dat organisaties als Greenpeace genuanceerder gaan denken over kernenergiecentrales want het draagt immers bij aan de CO2-reductie. De Crisis- en herstelwet en de Omgevingswet zijn, zo weet ik uit mijn vorige werkzame leven bij de overheid, de nieuwe speeltjes van het superkapitalisme. Daar wordt nog hier en daar wat naïef over gesproken. Gaan deze wetten maar ook zonne- en windenergie ons echt helpen binnen een systeem van het als maar meer? Is het allemaal gewoon ook niet big business en toch weer grenzeloze groei? Veel kleinschalige technische experimenten worden later gekaapt door de zich groen profilerende grootverdieners, aandeelhouders en investeerders. Wat dan weer als vanouds ten koste gaat van de leefomgeving en mensen, dieren en planten in Verwegistan (winning van bijvoorbeeld goud, zeldzame aardmetalen enz.). In die zin kun je je afvragen of Urgenda los van de rechtszaak tegen de overheid goed bezig is. Zijn staan bijvoorbeeld kritisch over de denkwijze van Naomi Klein die zich vooral ook richt op systeemverandering. Dat geldt ook voor de vele grote milieuorganisaties die vaak nog op twee gedachten hinken: technologische milieuverbetering en tegelijk het in stand houden van een neoliberaal systeem waardoor ze in rondetafelgesprekken speelbal zijn van de huidige politiek, multinationals, banken en ecomodernisten

Van eigen bubbel naar systeemverandering

Wat ik wil zeggen is dat we niet te veel in een eigen 'wij zijn goed bezig' - bubbel moeten blijven hangen terwijl we- net als in de jaren '60 het zicht en de greep op de horizon, de toekomst verliezen en uit handen geven. Vele denkers in het verleden hebben al voor het listige zich steeds weer aanpassende kapitalisme gewaarschuwd. Ivan Illich en later ook André Gorz. André Gorz, een pionier in de politieke ecologie in deze zin ook over het gevaar van ecofascisme.

(Zie volgende bladzijde)

Dus naast doen-denken blijft actiegericht inzetten op systeemverandering een bittere noodzaak. Om de ecologische crisis af te wenden zullen we bijvoorbeeld ook in samenhang het sociale domein verder de grenzen moeten verkennen. Dat is natuurlijk wat anders dan een Participatiewet. Voor mij betekent dat er naast een natuurlijk boeddhistische er ook een anarchistische noodzaak blijft. Of beter gezegd in de woorden van André Gorz: 'Het is onmogelijk een klimaatcatastrofe te vermijden zonder radicaal te breken met de methodes en de logica die er meer dan 150 jaar aanleiding toe geven'. Het zal, als je ziet waar je allemaal mee verkleefd bent, niet in een mensenleven lukken. Een hele opgave dus maar, zeker als je in reïncarnatie geloofd, niet onmogelijk.